

เทศน์เช้า วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ธรรมะคือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้สัจธรรม สัจธรรมนี้เป็น สัจธรรม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมจักรแล้วหวนคืนไม่ได้ มันเป็นสัจจะ เป็นความจริงในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าใจ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้าแสดงธรรม แสดงธรรมนะ เวลาคนที่เราร้อน เราร้อน เขาต้องการความชุ่มชื้น เขาต้องการ ความมีน้ำใจต่อกัน น้ำใจต่อกัน

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม แสดงธรรมไป สัจธรรมอันนั้นเป็นสัจ ธรรมความจริงใจ บุญเพนิวาสนุสติญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนตั้งแต่พระ เวสสันดรไป พระเวสสันดรไปไม่มีต้นไม่มีปลายไป เราว่าเรามีความทุกข์ความยาก เรามีความ ทุกข์ความยากไป ความทุกข์ความยากที่เรามานั่งกันอยู่นี้มันมาจากไหน

ร่างกาย เห็นไหม การเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์สมบัติ มนุษย์สมบัติ ถ้าเราไม่มีบุญกุศล เรา ไม่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์หรือ เพราะเรามีบุญกุศลเราถึงได้เกิดเป็นมนุษย์ไป พอเกิดเป็นมนุษย์ อากา ๓๒ เวลาคนเกิดมา เห็นไหม รูปสมบัติ รูปสมบัติ คนที่รูปร่างสวยงามเพราะเขาถือศีล ๕ ศีลเขาสมบูรณ์ไป คนที่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต คนที่สร้างบาปสร้างกรรมมา เห็นไหม อายุเขาสั้น ร่างกายเกิดมาแล้วไม่เหมือนคนอื่น นี่ร่างกายไป

เวลาเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เราต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย เราทำมาหากิน ทำมาหากินเพื่อ เลี้ยงปากเลี้ยงท้องไป เวลาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องขึ้นมา เลี้ยงปากเลี้ยงท้องแล้วหัวใจเราเป็นทุกข์ เป็นทุกข์ไป ถ้าหัวใจมันทุกข์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงให้ธรรมโอสถ ธรรมโอสถไป ที่ เรามาทำบุญกุศลกันอยู่นี้ ที่เรามาทำบุญกุศลกันอยู่นี้เพราะเราเชื่อมั่นในสัจจะความจริง ทำดี ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

การเกิดเป็นมนุษย์ เห็นไหม วันนี้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วันมาฆบูชา ถ้าวันมาฆบูชา เห็นไหม เป็นฝ่ายเหตุ เราทำคุณงามความดี ทำความดีมันฝ่ายเหตุ ผล คืออวิบากกรรม กรรมดี กรรมชั่วใด บอกเวลาเป็นกรรม เป็นกรรมขึ้นมา เราจะบอกว่าเป็นกรรมชั่วทั้งสิ้น เป็นกรรมที่เราทำความผิดพลาดมา แต่ที่มันยืนยันกันว่าการที่เราเกิดเป็นมนุษย์นี้ ที่มานั่งอยู่ที่นี่ เรามีบุญกุศล มีบุญกุศลเราถึงได้เกิดเป็นมนุษย์

เวลาเกิดเป็นมนุษย์ คนเจ็บไข้ได้ป่วย เห็นไหม เวลาคนเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา เวลาเขารักษา เขารักษาให้หาย คนที่ไม่หายมันเป็นทุกข์เป็นยาก เวลาเป็นทุกข์เป็นยากเขาพยายามรักษาของเขา เพื่อประโยชน์กับเขา เพื่อความสุขของเขา ความสุขเป็นความสุขชั่วคราว ความสุขชั่วคราว ความสุขชั่วคราวมันก็อยากมีความสุขเพื่อดำรงชีวิตนี้ไป

แต่เวลาเป็นเรื่องสังขารมม สังขารมมเนะ สังขารมมมันเกิดที่หัวใจ เวลาจิตที่เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ ปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิต กำเนิด ๔ ในไข่ ในครรภ์ ในน้ำคร่ำ ในโอปปาติกะ กำเนิด ๔ จิตนี้ต้องเกิดแน่นอน แล้วเวลากำเนิด ๔ กำเนิด ๔ มันไปตามเวรตามกรรมของจิตนั้น ถ้าตามเวรตามกรรมของจิตนั้น เราเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา แล้วมีบุญด้วย มีบุญเพราะเราเกิดกึ่งกลางพระพุทธศาสนา ท่ามกลางกึ่งกลางพระพุทธศาสนา

เพราะในไตรปิฎก กึ่งกลางพระพุทธศาสนา ศาสนาจะเจริญอีกหนหนึ่ง ปีนี้เป็นปีที่องค์การยูเนสโก ยกย่องหลวงปู่มั่นเป็นบุคคลสำคัญของโลก บุคคลสำคัญของโลก เป็นบุคคลสำคัญของโลก ทั้งทั้งโลกเขาจะเห็นคุณงามความดีของหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นท่านทำอะไร ในชีวิตทั้งชีวิตนะท่านค้นคว้า ขวนขวายของท่าน เพื่อในหัวใจของท่าน

พวกเราทุกคนปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ พวกเราปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ เราก็พยายามขวนขวายกัน ขวนขวายกัน คนมีอำนาจวาสนามากน้อยแค่ไหน เขาว่าไฉนนั้นจะเป็นความสุข ไฉนนั้นจะเป็นความสุข

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี จิตที่มันสงบ จิตที่เราไม่สงบ เราอยู่ในบ้านของเรามันมีแต่เรื่องวุ่นวาย เรื่องขัดแย้งไปทั้งสิ้นเลย มันสงบได้

อย่างไร เวลาจิตมันสงบ เวลาสงบแล้ว ถ้าจิตที่มันสงบแล้วอยู่ในบ้านที่วุ่นวาย ถ้าจิตมันสงบแล้ว ความวุ่นวายมันก็วุ่นวายอยู่ในบ้านนั้นนะ แต่เรารักษาหัวใจของเราได้ไง

สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี แล้วถ้าจิตมันสงบ สงบตามความเป็นจริงของมัน ไม่ใช่สร้างภาพ สร้างภาพกัน การสร้างภาพกันว่างๆ ว่างๆ ว่างๆ มันสร้างอารมณ์ว่าง อารมณ์ว่างมันก็สร้างขึ้นมา แล้วก็ต้องประคองไว้เดี๋ยวมันจะไม่ว่าง

แต่ถ้ามันเป็นความสงบจริง มันเป็นสมาธิจริงนะ มันมีความสุขในตัวของมันเอง แล้วว่างๆ ว่างๆ ไม่พูดว่าว่างๆ ว่างๆ ด้วย มันมหัศจรรย์ อ้อ! เรามีความสุขโดยตัวเราเอง เรามีความสุขในหัวใจนั่นเอง นั่นแค่สัมผัสสมาธินะ แล้วถ้ามันยกขึ้นสู่วิปัสสนา ยกขึ้นสู่วิปัสสนาไป

วันนี้วันมาฆบูชา **พระสงฆ์ ๑,๒๕๐ องค์เป็นพระอรหันต์**นะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบวชให้ เหมือนเราคลอดลูก ลูกเราเอง เหนียวก็ขูเคียวบวชให้เอง สั่งสอนเอง แล้วประพฤติปฏิบัติเอง ประพฤติปฏิบัติเอง แล้วเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ถ้าเป็นพระอรหันต์นะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นพระอรหันต์ ถ้าพระอรหันต์กับพระอรหันต์มันหลอกกันไม่ได้ พระอรหันต์กับพระอรหันต์มันรู้เหมือนกันหมด มันเสมอกันโดยความเป็นพระอรหันต์ไป ถ้าเสมอกันโดยความเป็นพระอรหันต์ นี่ใจศาสนาของเรามันยิ่งใหญ่ ยิ่งใหญ่ตรงนี้ไง ยิ่งใหญ่มันมีผล

ในการประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริงอันนั้น ถ้าในการประพฤติปฏิบัติความจริงอันนั้น กิ่งพุทธกาลหลวงปู่มั่นท่านประพฤติปฏิบัติของท่านมา แล้วเราเกิดมา เราเกิดมากึ่งกลางพระพุทธศาสนา ท่ามกลางพระพุทธศาสนา ศาสนาเจริญอีกคนหนึ่ง คือเจริญในใจของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ถ้าไม่มีใครรู้จริงเห็นจริงจะมาสอน สอนได้อย่างไร

เวลาหลวงปู่เสาร์ท่านออกประพฤติปฏิบัติมีแต่สังคมเสียดสี ดูถูก ดูแคลน พระต้องเป็นขุนนาง พระต้องมียศถาบรรดาศักดิ์ พระไปไหนต้องมีคนล้อมหน้าล้อมหลัง แล้วหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านละทิ้งสังคม เข้าป่าเข้าเขาไปมันเป็นคนไร้ค่า มันเป็นเรื่องที่ไม่มีคุณค่า แต่ท่านไปค้นคว้าในใจของท่าน มันทุกข์ยากลำบากนะ

ความทุกข์ยากลำบากมันเรื่องธรรมดา เราทำมาหากินเราก็ต้องทุกข์ยากลำบากเหมือนกัน แล้วคนที่มีอำนาจวาสนาคือจิ้งหะและโอกาส การทำธุรกิจของแต่ละคน จิ้งหะและโอกาสที่มันมาสมบุญพหุดีของมัน นั่นคือวาสนาของเขา มีคนมีสติปัญญามากมาย

มหาศาล แต่เขาไม่มีจังหวะ เขาไม่มีโอกาส เขาคิดล้าหน้าสังคมไป เขาคิดล้าหลังจนสินค้าเขา ตกยุค ตกสมัย นี่คืวาสนาของเขาไม่อำนวย ถ้าวาสนาของเขาอำนวย ถ้าวาสนาของเขา อำนวยมันมาจากไหนล่ะ

นี่ใจดูสิเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่พระเวสสันดรไป พระเวสสันดรนะ สละทั้งภรรยา สละทั้งลูก สละให้ชูชกตีต่อหน้า แล้วถ้าสุภาพบุรุษคนที่รักลูก พ่อแม่ที่รักลูก แล้ว คนตีลูกเรา ต่อหน้าเรา มันสะเทือนหัวใจหรือไม่ การสะเทือนหัวใจคือการสะเทือนกิเลส การ สะเทือนตัวตนของตน มันสะเทือนแล้วมันเจ็บปวดเจ็บซ้ำ แต่เรามีขันติธรรมหรือไม่ ขันติบารมี สร่าบารมี ๑๐ ทศ ทานบารมี ศีลบารมี อุเบกขาบารมี บารมี ๑๐ ทศมันสมบูรณ์แบบ สมบูรณ์ แบบแล้วยังไม่ได้เป็นพระพุทธเจ้า มาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะต่างหาก

แล้วเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะก็ยังไม่ได้เป็นพระพุทธเจ้า เกิดมาก็เป็นปุถุชนแต่เป็นพระ โภธิสัตว์ที่มีอำนาจวาสนา ที่มีความอุดมสมบูรณ์พร้อม แล้วถ้าเป็นพวกเรานะ ถ้าอุดมสมบูรณ์ พร้อมแล้วนอนอยู่เฉยๆไม่ไปแล้ว จะเป็นจักรพรรดิ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมบูรณ์ พร้อม ไปเที่ยวสวนเห็นคนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย เพราะพ่อพยายามบำรุงรักษาไว้เพื่อจะ ให้เป็นจักรพรรดิไง

ถามมหาดเล็กว่า “นั่นอะไรนะ” มันน่าแปลกใจว่านั่นอะไร

“คนเกิด”

“แล้วนั่นอะไรนะ”

“คนแก่”

“แล้วนั่นล่ะ”

“คนเจ็บ”

“แล้วนั่นอะไร”

“คนตาย”

“แล้วเราต้องเป็นอย่างนี้ด้วยหรือเปล่า”

นี่เพราะอะไร เพราะได้การบำรุงบ่มเพาะไว้ไง นี่ไงแต่เพราะว่าด้วยสร้างอำนาจวาสนา มาสมบุญแบบ “ถ้าเราต้องเป็นแบบนี้เหมือนกัน เราจะเป็นอะไรก็แล้วแต่ เราก็ต้องเกิด ต้อง แก่ ต้องเจ็บ ต้องตายเหมือนกัน”

แล้วคิดเอง “มันต้องมีฝ่ายตรงข้ามว่าไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ถ้ามันมีเกิดมันต้องมี ไม่เกิด ถ้ามันมีแก่มันต้องมีไม่แก่ ถ้ามันเจ็บมันต้องมีไม่เจ็บ ถ้าตายมันต้องมีไม่ตาย แล้วอยู่ที่ ไหนล่ะ”

นั่นเห็นสมณะ “อ้อ! น่าจะเป็นอย่างนี้”

ท่านคั่นคว่าของท่าน เพราะท่านคั่นคว่าของท่าน ท่านมีการกระทำของท่าน บุญเพนิวาสนาสุสติญาณ จตุปปาตญาณ อาสวัภยญาณได้ตัดอวิชชาในใจของท่านเรียบร้อยแล้ว ถึงเสวยวิมุตติสุข วิมุตติสุข วิมุตติสุขคือสุขในตัวมันเอง แล้ววิมุตติสุขไม่ต้องมาโฆษณา ไม่ต้องไปเอาวิมุตติสุขไปช้อนเอาลาภสักการะจากสังคม ไม่ต้อง วิมุตติสุขมันสุขเหนือโลก เหนือโลกจริงๆ ธรรมเหนือโลก

ถ้ามันเหนือโลก อะไรจะมีคุณค่า ถ้ายังแสวงหาอยู่แสดงว่าเอ็งบกพร่อง ถ้าแสวงหาอยู่ มันก็ไม่สมบุญแบบนะสี ถ้าสมบุญแบบในหัวใจดวงนั้น นี่ถ้าธรรมแท้ๆ มันอยู่ในใจของเรา แล้วไม่เดือดร้อน ไม่ดิ้นรน ไม่ชวนชวาย ไม่แสวงหาอะไรทั้งสิ้น เพราะมันสมบุญแบบของมัน แล้ว

ความสมบุญแบบแล้ว หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านปฏิบัติของท่านก็เป็นอย่างนั้นไง ความเป็นอย่างนั้น เพราะความเป็นอย่างนั้นถึงได้วางธรรมและวินัย เราถึงชวนชวายกันมา เรา มาตั้งไกลนะ เรามาเพื่อแสวงหาบุญกุศลของเรา เรามาสะสมของเรา สะสมในหัวใจดวงนี้ เพื่อ อำนาจวาสนาเพื่อหัวใจดวงนี้ ให้มันเจอแต่สังคมที่ดีงาม ให้เจอสิ่งที่พอใจของเรา

คนที่มีสติปัญญา เวลาบอกคนจะเกิดปัญญา ปัญญา ปัญญาต้องคั่นคว่า ปัญญาต้อง ศึกษา ศึกษานั้นสุดมยปัญญา ศึกษาแล้วทรงจำคือสัญญา คือจำแล้ว ถ้านั่งสมาธิ หายใจเข้า หายใจออก หายใจเข้านี่กพุทธ หายใจออกนี่โก เตียวปัญญามันเกิด ปัญญามันจะเกิดต่อเมื่อ

เราทำความสงบของใจเข้ามา ปัญญามันจะเกิดต่อเมื่อเราฝึกหัดภาวนา ใครมีข้อข้องใจ ใครมีสิ่งใดที่มันอยู่ในหัวใจนะ วางไว้ แล้วลองหลับตา หายใจเข้านี่ก็พุท หายใจออกนี่ก็โธ พยายามทำความสงบของใจเข้ามาสิ เดียวมันจะเกิดปัญญา แก้ไขปัญหาวิกฤติในใจต่างๆ ได้! ได้! ได้!

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนถึง **อตตตา หิ อตตโน นาโถ** ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เวลาคนอื่นบอกกล่าว คนอื่นชี้แนะ นั่นเป็นการพึ่งพาอาศัยกัน เวลาถ้ามันเกิดขึ้นในหัวใจของเรา มันเป็นเรื่องของเราขึ้นมาในหัวใจของเรา มันเกิดปัญญาของเรา แล้วเราแก้วิกฤติการณ์อย่างนี้ได้ มันจะเห็นเลยว่า อ้อ! เราก็ทำได้ เราก็แก้ไขได้ ถ้าเราทำได้ เราแก้ไขได้ ปัญญามันเกิด ปัญญา มันเกิด นี่ปัญญาทางโลกๆ นะ

แล้วเวลาที่ครูบาอาจารย์ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หรือพระอรหันต์ ๑,๒๕๐ องค์ที่ท่านมาเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ เวลาสักกายทิฐิ ทิฐิความเห็นผิดในใจของตน สิ้นลัทธิพราหมณ์คือการอุป การคล้ำ การล้งเลงสังฆชาติ กามราคะ ปฏิฆะมันกวนใจมาตลอด เพราะมันกวนใจ มันอยู่ในใจของเราตลอดเวลาอยู่แล้ว เวลาพิจารณาไปแล้ว ที่สิ้นสุดมันของชั่วคราวทั้งสิ้น มันไม่มีอะไรเป็นจริงเป็นจังเลย มันไม่มีอะไรตอบสนองเลย

การครองเรือน การครองเรือน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าการครองเรือน เหมือนวิดน้ำทะเลทั้งทะเลเอาปลาตัวเดียว การครองเรือนมันแสนยาก การครองใจของเรา ดุสิพระปฏิบัติขึ้นมา จะเอาใจของเราไว้ในใจเรายังทุกข์ยากขนาดนี้ แล้วการครองเรือนมีสามีภรรยา นะ หัวใจเขา หัวใจเรา ถ้ามีลูกมีหลานก็หัวใจลูก หัวใจหลาน แล้วมันเป็นไปโดยว้ยไย เวลาเด็กๆ มันถามพ่อ ถามแม่ มันถามทุกคนนะ นั่นคืออะไร นั่นคืออะไร ทำคุณงามความดี

เด็กๆ มันถามพ่อ ถามแม่ มันถามด้วยความไร้เดียงสา ถามด้วยความสะอาดบริสุทธิ์ ถามด้วยมันอยากรู้ แต่เวลาผู้ใหญ่เราจะคุยกัน เราต้องมีมารยาท เราต้องมีต่างๆ ร้อยแปด แล้วเวลามันโตขึ้นไปมันก็ต้องเผชิญสัจจะความจริงของมันเหมือนกัน

ถ้าปัญญามันเกิด ปัญญามันเกิด มันย้อนเข้ามาในหัวใจ ครูบาอาจารย์ที่เวลาท่านเห็นจริงในหัวใจของท่าน แล้วปัญญาเวลาภาวนามยปัญญามันเกิดขึ้นมันมหัศจรรย์ ขนาดว่า **หลวงตาพระมหาบัวท่านสิ้นกิเลส ท่านระลึกถึงคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กราบแล้วกราบแล้ว กราบแล้วกราบแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ได้อย่างไร**

รู้ได้อย่างไร แล้วเวลาคนที่มันไปรู้ มันก็รู้เหมือนกันนั่นแหละ แต่รู้ได้อย่างไร รู้ได้อย่างไร เราจะสร้างคุณงามความดี เราต้องสร้างฐานให้มันตั้งงามขึ้นมา ยอดเจดีย์ส่งเสริมขึ้นไป

นี่ก็เราปูพื้นฐานของเรา ทำสมาธิให้มันคงแข็งแรงของเราขึ้นมา แล้วเกิดปัญญาขึ้นมา เกิดปัญญาขึ้นมา ปัญญาไม่ใช่ปัญญาอย่างนี้หรอก ปัญญาไม่ได้เกิดจากสมอง ปัญญาไม่ได้เกิดจากจินตนาการ เวลาปัญญามันเกิด มันเกิดจากจิต เกิดจากจิต ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการภาวนา เวลามันเกิดขึ้นมามันจะเกิดมหัศจรรย์ของมันนะ มันจะเห็นคุณค่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ไง มันจะเห็นความจริงของมันไง มันจะเห็นภาวนามยปัญญาเป็นอย่างไรไง มันจะเห็นศาสนา มีกระพี มีแก่น มีเปลือกไง แล้วมันเป็นจริง เป็นจริงในหัวใจของเรา

วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เวลาบรรพบุรุษของเราท่านเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แล้วเราเกิดมาท่ามกลางศาสนาพุทธไง เราเกิดท่ามกลาง พุทธะคือผู้ตื่น ผู้รู้ ผู้เบิกบาน พุทธะคือหัวใจของเรา พุทธะคือตื่นตัว แล้ววันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเราตื่นตัวของเรา เรามีคุณค่าในตัวของเราเอง เราเห็นคุณค่ามันมาก มันมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แก้วสารพัดนึก รัตนตรัยของเรา เป็นเป้าหมายชีวิต

ชีวิตที่มันทุกข์มันยากกันอยู่ที่นี่ ที่กระเสือกกระสนกันอยู่ที่นี่ ให้มีรัตนตรัยของเรา นี่เป็นเป้าหมาย มันถึงจะมีการขวนขวาย มีการกระทำให้มันเจริญงอกงามขึ้นมาไง ไม่อย่างนั้นมันทุกข์แล้วก็จะทุกข์ต่อไป มันทุกข์แล้วมันก็จะถอยหลังทุกข์ให้มากขึ้นไง ถ้ามันทุกข์แล้วเราเดินก้าวหน้าไปให้มันอุเบกขากับเสมอกัน อุเบกขา มันจะเป็นอุเบกขาได้ต้องมีสติปัญญาเท่าทันกับอารมณ์ความรู้สึก มันพิจารณาแล้วมันวาง มันวาง มันปล่อย นี่อุเบกขา แล้วถ้ามันมีสติปัญญา มากขึ้นไป เห็นไหม มันมีสติปัญญาแทงทะลุไปในใจของตนไง

สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เราเห็นมีความสำคัญทางพระพุทธศาสนา แสดงว่าเราก็มีหัวใจของเรา เราเห็นคุณค่าในใจของเรา เรามีสามัญญ์สำนึกถึงแก่นแท้ ถึงการกระทำ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ในใจ ไม่ใช่พระพุทธรูปอย่างนี้ ไม่ใช่พิธีกรรมอย่างนี้ มันเป็นสัจธรรมในหัวใจ มันเป็นขึ้นมาเป็นปัจเจกตั้ง สันติภูมิจอกกับใจดวงนั้น เป็นสัจธรรมที่มีคุณค่ากับใจดวงนี้สัมผัสได้ ใจของเรา ใจของเราที่มันทุกข์มันยาก

แต่เราเกิดเป็นคนนะ เราต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย เราต้องมีหน้าที่การงาน เราก็ทำของ เราด้วยหัวใจที่เป็นธรรม หัวใจที่เป็นธรรม อย่าให้มันทุกข์เกินไป อย่าให้มันทุกข์เกินไป มีธรรม โสถให้ เป็นเครื่องแก้ไขเราบ้าง อย่ากัดหนอง อย่าให้มันทุกข์ซ้ำทุกข์ซ้ำๆ ควรเช็ดในความทุกข์ อันนั้นบ้าง แล้วหาสิ่งใดที่เป็นประโยชน์กับหัวใจบ้าง ให้มีทางออกกับชีวิตของเราไง นี่มันถึงมีความสำคัญ สำคัญจริงๆ สำคัญเพราะศีลธรรม ธรรมโอสถหล่อเลี้ยงหัวใจ หล่อเลี้ยงธาตุรู้ให้ไม่ทุกข์เกินมันจะทนได้ แล้วพยายามชวนชวาย

ความสุข ความสุข ความสุขคือความอบอุ่นในใจ บุญคืออะไร ทำบุญแล้วมีความสุข ความสุขคือปล่อยวาง โลงโถง ไม่มีอะไรมาขัดมาแย้ง แล้วเราพยายามชวนชวายของเรา เพื่อประโยชน์กับเรา เพราะเราให้จากมือของเราไป ผู้รับรับจากมือของเราไปแล้ว มันเป็นประโยชน์ของคนนั้นนะ จากน้ำพักน้ำแรงของเรามันไม่เป็นบุญตรงไหน มันเป็นบุญกุศลอยู่แล้ว แล้วบุญกุศลนี้มันซบลงไปจิตใจ พอซบไปที่ใจแล้ว ทิพย์สมบัติ ทิพย์สมบัติ คือมันอยู่ที่ใจนั้น มันจะเป็นทิพย์สมบัติ ใครทำอะไรมันซบลงไปจิตใจของมัน ถ้าไม่ทำอะไรก็ได้ไม่ได้อะไรเลยเหมือนกัน

เว้นไว้แต่เราชี้ทุกข์ชี้ยาก เราอยากทำแต่ไม่มีปัญญานะ เราก็อนุโมทนา เห็นใครทำคุณงามความดี สาธุ! เราก็อยากทำอย่างนั้นนะ แต่เราขาดแคลน เราก็อนุโมทนาไปกับเขา คำว่า “อนุโมทนา” มันเห็นดีเห็นงามไป ความเห็นดีเห็นงาม เห็นใหม่ หัวใจมันก็ยังมีโอกาส มีทางออกของมัน เห็นใหม่ นี่พูดถึงถ้ามีสติปัญญา วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ให้สามัญสำนักของเรา มีความสำคัญเพื่อประโยชน์กับเรา เอวัง